

ВЛАДИМИР Д. ЛАСКАРЕВ – ЖИВОТ И ДЕЛО
Поводом 150 година од рођења

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC MEETINGS
CLXXXV

DEPARTMENT OF MATHEMATICS, PHYSICS AND GEOSCIENCES
Book 8

VLADIMIR D. LASKAREV
– LIFE AND WORK

On the occasion
of the 150th anniversary of his birth

Accepted at the IV meeting of the Department of Mathematics, Physics and Geosciences, held on 24 May 2019, on the basis of peer review carried out by Academician Vidojko Jović and Academician Milan Sudar, Meri Ganić, PhD, Ljupko Rundić, PhD, Dejan Radivojević, PhD, Draženko Nenadić, PhD

Editors

Academician VIDOJKO JOVIĆ
MERI GANIĆ, PhD

BELGRADE 2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Н А У Ч Н И С К У П О В И

Књига CLXXXV

ОДЕЉЕЊЕ ЗА МАТЕМАТИКУ, ФИЗИКУ И ГЕО-НАУКЕ

Књига 8

ВЛАДИМИР Д. ЛАСКАРЕВ
– ЖИВОТ И ДЕЛО

Поводом 150 година од рођења

Примљено на IV скупу Одељења за математику, физику
и гео-науке, 24. маја 2019. године, на основу рецензија академика
Видојка Јовића и академика Милана Судара, као и др Мери Ганић,
др Љупка Рундића, др Дејана Радивојевића и др Драженка Ненадића

У р е д н и ц и

академик ВИДОЈКО ЈОВИЋ

др МЕРИ ГАНИЋ

БЕОГРАД 2019

Издају
Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд
и
Српско геолошко друштво
Каменичка 6, Београд

Лектор и коректор
Младенка Савичић

Технички уредник
Никола Стевановић

Тираж
300 примерака

Штампа
ЈП Службени гласник, Београд

ISBN 978-86-7025-845-7

© Српска академија наука и уметности, 2019

С А Д Р Ж А Ј

ВИДОЈКО ЈОВИЋ

Сећање на Владимира Д. Ласкарева (1868–1954)..... 9

АЛЕКСАНДАР ГРУБИЋ

Владимир Д. Ласкарев (1868–1954) – живој и дело..... 11

ALEKSANDAR GRUBIĆ

Vladimir D. Laskarev (1868–1954) – life and work..... 18

АЛЕКСАНДРА МАРАН СТЕВАНОВИЋ

Владимир Д. Ласкарев: лик и дело у сећањима Пејтра Стивановића..... 21

ALEKSANDRA MARAN STEVANOVIĆ

*Vladimir D. Laskarev: his character and work as remembered
by Petar Stevanović.....* 30

МЕРИ ГАНИЋ

Дојринос Владимира Д. Ласкарева раду Српској геолошкој друштва..... 31

MERI GANIĆ

Vladimir D. Laskarev's contribution to the work of the Serbian Geological Society..... 36

САЊА АЛАБУРИЋ, ДЕСА ЋОРЂЕВИЋ МИЛУТИНОВИЋ, БИЉАНА МИТРОВИЋ

*Дојринос академика Владимира Ласкарева
раду Природњачкој музеја у Београду.....* 37

SANJA ALABURIC, DESA ĐORĐEVIĆ MILUTINOVIĆ, BILJANA MITROVIĆ

*Academician Vladimir Laskarev's
contribution to the work of the Natural History Museum in Belgrade.....* 54

ЉУПКО РУНДИЋ

О термину „Паратетис“ (Ласкарев, 1924)

и значају истраживања неогена у Србији57

LJUPKO RUNDIĆ

On the term “Paratethys” (Laskarev, 1924)

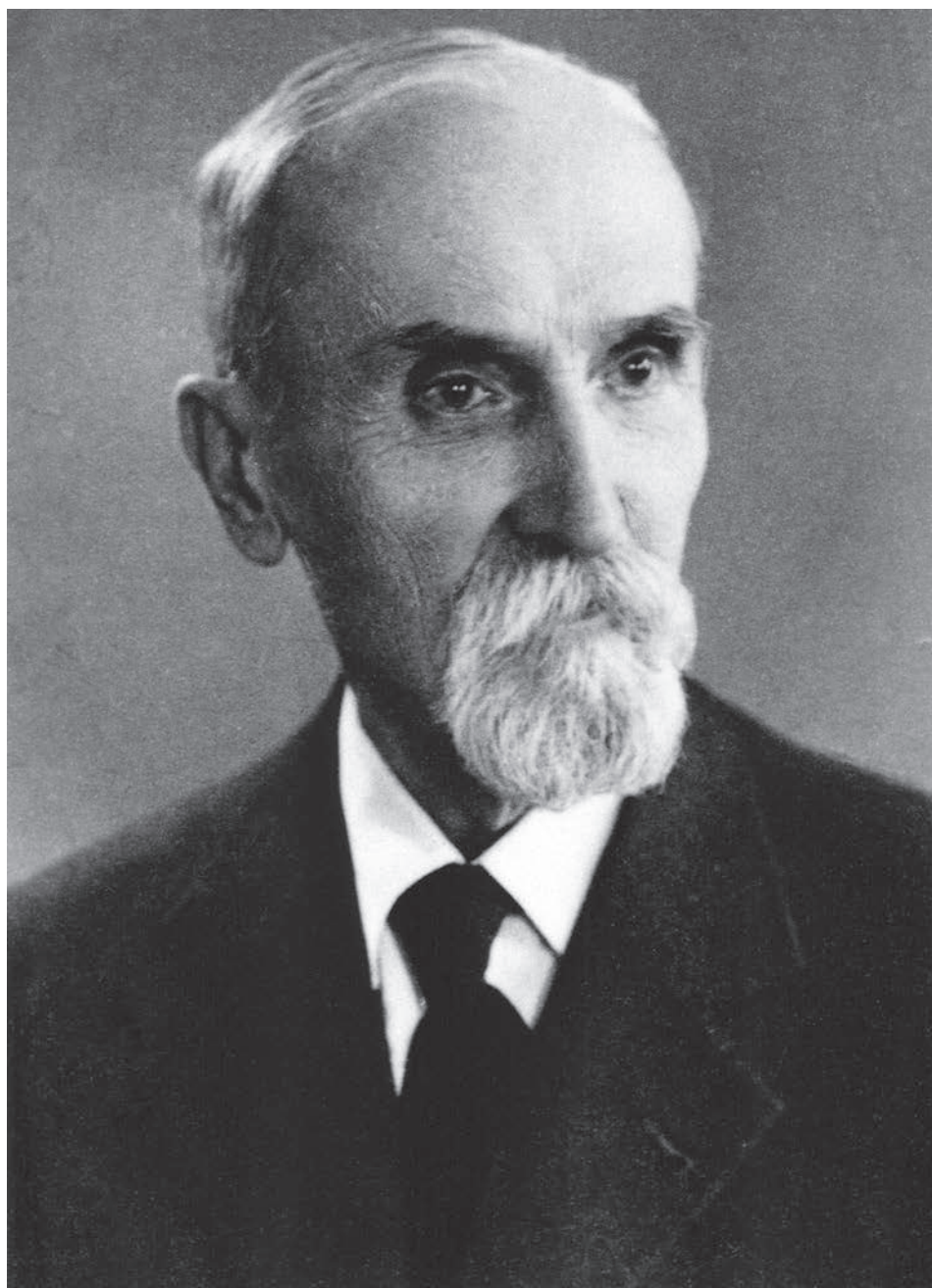
and the importance of the Neogene research in Serbia67

ЉУПКО РУНДИЋ, МЛАЂЕН ЈОВАНОВИЋ, ТИВАДАР ГАУДЕНЈИ, ВИОЛЕТА ГАЈИЋ

Први резултати истраживања заштитене лесне профила у Земуну69

LJUPKO RUNDIĆ, MLAĐEN JOVANOVIĆ, TIVADAR GAUDENYI, VIOLETA GAJIĆ

The first results of research of the protected loess section in Zemun90

Dr. Владимир Л. Ласкарев

СЕЋАЊЕ НА ВЛАДИМИРА Д. ЛАСКАРЕВА (1868–1954)

ВИДОЈКО ЈОВИЋ

Има једна лепа појава међу геолозима у Србији: они се често сећају својих професора и колега, својих претходника на истом геолошком послу. Међутим, млађе генерације недовољно уче о историји појединих геолошких дисциплина, а тога ће бити још и више у будућности. Зато су значајне годишњице великана геолошке науке у Србији одлична прилика и прави повод да се сетимо оних који су радни век, енергију, труд, знање и упорност посветили бољем и свеобухватнијем познавању геолошке грађе Србије.

Међу најзначајнијим геолозима које смо имали у XX веку, заслужено место припада Владимиру Д. Ласкареву.¹ Српска академија наука и уметности не заборавља своје преминуле чланове, па је стога, заједно са Српским геолошким друштвом, организовала научни скуп посвећен 150. годишњици рођења Владимира Ласкарева.

Године 1868. родио се у Русији Владимир Д. Ласкарев, који је после Првог светског рата дошао у Београд и ту остао до краја живота. Главна област проучавања Ласкарева у Србији била је стратиграфија неогена и квартара. Испитивао је лесне седimente и конгеријске слојеве у околини Београда, руководио је израдом детаљне геолошке карте околине Београда, бавио се биостратиграфијом неогених бескичмењака Србије и Македоније, кварталом Војводине, тектоником Букуље, Црног врха, Фрушке горе, Пожешке горе, тектоником неогених наслага у неким деловима Србије. Увео је у геологију термине „Паратетис“, „штајерска фауна сисара“ за миоценске сисаре у Србији (по аналогији са сличном фауном из Штајерске), „макишки слојеви“ за кварталне слојеве са *Corbicula fluminalis*.

Најзначајнији допринос Ласкарева светској геологији представља његов термин *Паратетис* који се и данас широко користи. „Назив Паратетис предлажем за оно огромно море, које је постанком алписког система одвојено у почетку миоцена од Тетиса и које је пролазило кроз Ронски басен, Швајцарску, јужну Баварску, Бечки басен, Србију, Румунију, Јужну Русију ка Каспијском мору“ (1923, 1924).

Био је члан Српске краљевске академије (дописни од 1932, редовни члан Српске академије наука од 1947), управник новоствореног Геолошког института Српске академије наука (1947), почасни члан Минералшког друштва у Петрограду (1911), члан Новоросијског друштва природњака (1896),

¹ У нашој литератури његово средње име различито је написано: Димитријевич и Дмитријевич, и зато је одлучено да само стоји иницијално средње слово.

члан Волинског друштва природњака (1911), члан Дњестровског друштва природњака (1912).

Наши палеонтолози назвали су по њему више фосилних родова и врста (*Pyruła laskarevi* Pavlović, *Laskarevia* Mil., *Pseudopolyconites laskarevi* Mil. & Slad.).

Својим великим научним делом Владимир Ласкарев уздигао је и задужио српску геологију, а својом скромношћу и благошћу остао у лепим казивањима и сећањима својих колега и студената. Више од 60 година то се преноси из генерације у генерацију и тако је Владимир Ласкарев постао легендарна личност српске геологије.

ДОПРИНОС ВЛАДИМИРА Д. ЛАСКАРЕВА РАДУ СРПСКОГ ГЕОЛОШКОГ ДРУШТВА

МЕРИ ГАНИЋ*

С а ж е т а к. – Професор Владимир Димитријевич Ласкарев (1869–1954), иако руског порекла, припада плејади српских геолога који су оставили неизбрисив траг у историји Српског геолошког друштва и српској геологији уопште. Као већ познати геолог и професор на Универзитету у Одеси (тадашња Русија, односно Совјетски Савез), стицајем животних околности, постаје избеглица и бежећи од погрома комунистичке власти у Совјетском Савезу, своју каријеру наставља у Београду, на Филозофском и Природно-математичком факултету, Универзитета у Београду. Истовремено постаје и члан Српског геолошког друштва, где својим саопштењима и радовима у *Зайисницима Српској геолошкој друштва* и *Геолошким анализа Балканској полуострва* даје нови печат геолошким истраживањима не само у локалним оквирима, него и у европским и светским. Позната и призната су његова пионирска истраживања на лесу у околини Београда, којима се бавио по доласку у Београд, као и проучавање Паратетиса, опште прихваћеног палеогеографског термина за епиконтинентално море које се током неогена простирало на територији од централне Европе до јужне Русије.

Кључне речи: Владимир Д. Ласкарев, Српско геолошко друштво, Земунски лес, Паратетис

Једна од најзначајнијих личности Српског геолошког друштва јесте Владимир Димитријевич Ласкарев, геолог руског порекла, који је 33 године живео и радио у Србији, са српским геолозима и у Српском геолошком друштву. У том периоду широј геолошкој заједници подарио је нове податке прикупљене на територији Србије, инкорпориране у општу геолошку слику Европе, а обухваћене добро познатим појмовима лес и Паратетис. И управо су зборови Српског геолошког друштва били место где су се чула прва саопштења о земунском лесу и развићу Паратетиса, епиконтиненталног мора које се током неогена формирало и пружало од Ронског басена на западу, до јужне Русије на истоку.

Владимир Д. Ласкарев је ношен ветровима политичких превирања након Октобарске револуције у Београд стигао, не случајно, 5. маја 1920. године. Захваљујући дугогодишњем познанству и пријатељству са Петром Павловићем и Јованом Цвијићем, тадашњим ректором Београдског универзитета, које је датирало из 1899 (Петковић, 1956). Ласкарев је отпочео нову страницу

* Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет, и-мејл: meri.ganic@rgf.bg.ac.rs

живота на Филозофском и Природно-математичком факултету. Тада је имао 52 године, био је већ признати научник и професор Универзитета у Одеси, познат по раду на Бугловским слојевима Волиније који је био његова кандидатска теза и по раду на 17. листу геолошке карте Русије (Општа геолошка карта Европске Русије), што је представљало његову докторску дисертацију (Стевановић, 1956).

Некако истовремено, по доласку у Београд, професор Ласкарев, почиње и своју активност у Српском геолошком друштву. Прво саопштење, рекли би можда приступно предавање, имао је на Збору већ 10. јануара 1921. године (Ласкарев, 1923), у коме је приказао своје прве резултате о истраживању леса у околини града Београда. Ово предавање је одржао на француском језику, а цео рад је штампан у *Геолошким анализима Балканскоја њолуосџрва*, књига 7, свеска 1 (Ласкарев, 1922). Иначе, истраживањем леса почео је да се бави на предлог Ђорђа Злоковића, педолога, који је био асистент код његовог пријатеља из Одесе, професора Набокиха (Набоких Александар Игњатјевич) (Стевановић, 1956). Прва теренска осматрања обавио је 6. јуна 1920. на територији Земуна. Ово је била прекретница или искорак професора Ласкарева у његовом истраживању од, до тада, устаљеног рада на терцијарним творевинама, и овим је поставио темеље истраживања леса у Србији.

Наравно, професор Ласкарев није престајао да се и даље бави проблемом терцијарних наслага, тако да 10. априла 1924. године на Збору Српског геолошког друштва саопштава свој рад „О конгеријским слојевима и њиховом значају за тектонику околине Београда“ (Ласкарев, 1932). Ово саопштење је у целини објављено у Зборнику радова посвећеном Јовану Цвијићу, али под измењеним насловом: „Еквиваленти горњег сармата Србије“ (Ласкарев, 1924). И управо из овог рада сазнајемо да је професор Ласкарев, на поменутом Збору СГД априла месеца, први пут званично употребио термин Паратетис чиме је отворио ново поглавље у схватању палеогеографских односа током неогена у свету, као и на нашим просторима.

Даљи рад на терцијару приказује на Збору одржаном 10. маја 1925. године, „Из геологије околине Београда“, и даје приказ јединица терцијара и квартара утврђених на територији Београда (Ласкарев, 1932а). У овом раду изложио је и графички преглед јединица терцијара и квартара, корелишући их са постојећим међународним, и олакшава нам схватање претходног саопштења на Збору Српског геолошког друштва, 10. априла 1924, и рада у Зборнику посвећеном Јовану Цвијићу.

Следеће предавање одржао је 10. маја 1927. године и носило је наслов „Прилози за тектонику околине Београда“ (Ласкарев, 1932б). Ласкарев је овде саопштио своја истраживања дуж источног краја греде Авала–Космај, као ширег подручја Београда. На основу приказа низа резултата аутор закључује да су постојеће дислокације на страни Космај–Авала–Београд (као што је и Маковачка дислокација), део серије спуштања на јужном ободу Панонске котлине, која су се одиграла вероватно током плиоцена.

На Збору одржаном 10. новембра 1927. године проф. Ласкарев је приказао „Резултате проматрања на листу Сопот“ (Ласкарев, 1932в). Ова истраживања су рађена у склопу израде детаљне геолошке карте 1 : 75 000, а Ласкарев је радио на терцијару у самом Београду и авалском делу. Тако је на задатом подручју утврдио постојање Пећанске раселине правца ССЗ–ЈЈИ која се северно од Венчана укршта са раселинама дуж северног обода Кљештевице. Такође је констатовао појаве угља на листу Сопот са акцентом на Велике Црљене. Своја проматрања под насловом „Прилози за тектонику Букуље, Црног Врха и Фрушке Горе“ саопштио је 10. априла 1929. године, на редовном збору СГД (Ласкарев, 1932г). Опширније је о овом проблему писао у раду под насловом „Појаве шаријажа на Букуљи“ објављеном у часопису *Геолошки анали Балканскоја йолуосџрва*, књига 9, свеска 1.

Предавање којим је професор Ласкарев приказао своје огромно знање из палеонтологије, а што је само наставак његовог пређашњег рада на пикермијској фауни из Велеса, одржао је на Збору Српског геолошког друштва 10. марта 1936. године. У раду „Налазак фауне кичмењака код села Крушевице испод Букуље“ (Ласкарев, 1937), приказана је фауна кичмењака нађена у језерским наслагама испод брда Крушевице током истражних рударских радова. Највећи број остатака припадао је врсти *Listriodon splendens*, затим је нађен кутњак мастодона, остаци екстремитета, птица и део оклопа корњаче *Testudo* sp. Највећи значај ове фауне представљао је налазак листриодона, који је по Штехлину (Hans Georg Stehlin) руководећи фосил за средње и делом горње миоценске слојеве.

И најзад, последње предавање уопште на зборовима Српског геолошког друштва одржао је 10. марта 1938. године, и то под насловом „Принове за познавање квартарних наслага у околини Београда“ (Ласкарев, 1939). Овим предавањем као да је симболично заокружио своју причу испричану о геологији Србије, почевши од квартара и завршавајући са квартаром. Нове податке које је приказао у овом предавању односе се на слојеве са *Corbicula fluminalis* утврђених у Обреновцу, на Ади Циганлији, Сајмишту, у Овчи и у Општинском расаднику у Панчевачком рити. Такође, ту је забележио и налазак нове гастроподске врсте *Viviparus diluviana*, до тада непознате за ове слојеве.

Ипак, ово нису последња саопштења која је професор Ласкарев одржао на зборовима СГД.

На Збору одржаном 10. марта 1937. године, уместо некролога, дао је приказ живота и рада др Драгутина Горјановић-Крамбергера, професора геологије и палеонтологије на Загребачком свеучилишту (Ласкарев, 1938). Са посебном пажњом Ласкарев је приказао рад Горјановић-Крамбергера од његових почетака на проучавању риба, затим сисара, конгеријских слојева, како са палеонтолошког, тако и са геолошког аспекта и најзад, његов антрополошки рад везан за крапинског човека.

И најзад на Збору СГД одржаном 10. марта 1939. године, када је одржана комеморација посвећена академику Петру Павловићу, једном од оснивача СГД,

професор Ласкарев је последњи пут говорио, обраћајући се свом пријатељу захваљујући коме је у Београду нашао други дом.

Оно што је интересантно, професор Ласкарев током свог рада у Српском геолошком друштву никада није био члан управе, него је био члан Надзорног одбора (1950. године) и Суда части (1947-1949. године) (Грубић, 1992). По подацима из *Зайисника Српској геолошкој друштва*, може се видети да је активно учествовао на зборовима, где је својим дискусијама показивао велико знање из свих области геологије, као и велико интересовање за сва геолошка истраживања. И желео је да се српска геологија приближи светским токовима и тако је на Збору који се одржао 10. маја 1939. године, при пријему новог броја *Зайисника Српској геолошкој друштва*, предложио да се макар наслови дају на страном језику, а код важнијих саопштења и краћи резимеи (Ласкарев, 1940). Та иницијатива је заживела у *Зайисницима Српској геолошкој друштва* од 1948. године.

ЛИТЕРАТУРА

- Грубић, А., 1992: Председници и истакнути стари чланови управе Српског геолошког друштва Владимир Димитријевич Ласкарев. У: Пантић, Н. К. и Сладић-Трифунувић, М. Ђ., (ур.) Споменица, Српско геолошко друштво, 153-154.
- Laskarev, V. d., 1922: Sur le loess des environs de Belgrade. *Geološki anali Balkanskoga poluostrva*, 7, 1, 14-19.
- Ласкарев, В. Д., 1923: О лесу у београдској околини – Збор 10. јануар 1921. године. *Зайисници Српској геолошкој друштва за 1951. годину*, 6.
- Laskarev, V., 1924: Sur les équivalents du sarmatien supérieur en Serbie. Зборник радова посвећен Јовану Цвијићу, 73-85.
- Ласкарев, В., 1932: О конгерирским слојевима и њихов значај за тектонику околине Београда – Збор 10. април 1924. године. *Зайисници Српској геолошкој друштва 1924-1930*, прештампано из *Геолошких анала Балканскоја полуострва*, 9, 1, 136.
- Ласкарев, В., 1932а: Из геологије околине Београда – Збор 10. мај 1925. године. *Зайисници Српској геолошкој друштва 1924-1930*, прештампано из *Геолошких анала Балканскоја полуострва*, 9, 1, 155-159.
- Ласкарев, В., 1932б: Прилози за тектонику околине Београда – Збор 10. мај 1927. године. *Зайисници Српској геолошкој друштва 1924-1930*, прештампано из *Геолошких анала Балканскоја полуострва*, 9, 1, 175-177.
- Ласкарев, В., 1932в: Резултати проматрања на листу Сопот 1:75000 – Збор 10. новембар 1927. године. *Зайисници Српској геолошкој друштва 1924-1930*, прештампано из *Геолошких анала Балканскоја полуострва*, 9, 1, 178-180.

- Ласкарев, В., 1932г: Прилози за тектонику Букуље, Црног Врха и Фрушке Горе – Збор 10. април 1929. године. *Зайисници Српскої геолошкої друштва 1924-1930*, прештампано из *Геолошких анала Балканскоїа йолуострва*, 9, 1, 203.
- Ласкарев, В., 1937: Налазак фауне кичмењака код села Крушевице испод Букуље – Редовни збор 10. март 1936. године. *Зайисници Српскої геолошкої друштва за йериод 21.12.1935. – 11.01.1937*, у: *Геолошки анали Балканскоїа йолуострва*, 14, 290-291.
- Ласкарев, В., 1938: † Др. Владимир Горјановић-Крамбергер (Редовни збор 10. марта 1937.) *Зайисници Српскої геолошкої друштва за 1937. йодину*, 10-14.
- Ласкарев, В., 1939: Принове за познавање квартарних наслага у околини Београда – Збор 10. марта 1938. *Зайисници Српскої геолошкої друштва за 1938. йодину*, 9.
- Ласкарев, В., 1940: Редовни збор 10. маја 1939. године – дискусија. *Зайисници Српскої геолошкої друштва за 1939. йодину*, 16.
- Петковић, К. В., 1956: † Владимир Димитријевич – Ласкарев, редован професор Универзитета у Београду и редован члан Српске академије наука (Збор 25. XII 1954). *Зайисници Српскої геолошкої друштва за 1954. йодину*, 101-104.
- Стевановић, П., 1956: Научна делатност академика В. Д. Ласкарева (Збор 25. XII 1954). *Зайисници Српскої геолошкої друштва за 1954. йодину*, 105-112.

*Meri Ganić*VLADIMIR D. LASKAREV'S CONTRIBUTION TO THE WORK
OF THE SERBIAN GEOLOGICAL SOCIETY

S u m m a r y

Vladimir Dimitrievich Laskarev, Serbian geologist of Russian descent, was one of the most significant members of the Serbian Geological Society. In the 1920's he emigrated from the Soviet Union leaving his professorship at the University of Odessa. He continued his private life and professional work in Belgrade, teaching at the Faculty of Philosophy and the Faculty of Natural Sciences and Mathematics at the University of Belgrade, where he came at the invitation of Jovan Cvijić, who was its Rector at the time, and of Professor Petar Pavlović, who taught at the Faculty of Philosophy.

Professor Laskarev was highly appreciated for his knowledge of the Tertiary system prior to his arrival to Belgrade and he immediately started his study of the loess deposits that were poorly understood at the time. His first announcement on loess in Zemun was presented in a meeting of the Serbian Geological Society held on 10 January 1921, when his fellowship was officially announced. His later work was a continuation of his focus on Tertiary rocks. In an annual meeting of the Serbian Geological Society held on 10 April 1924 he delivered a lecture titled "On the Congeria beds and their importance for the tectonics of the Belgrade area" (Laskarev, 1932). This lecture was published in detail in the Proceedings compiled as a tribute to Jovan Cvijić but under a different title "Equivalents of the Upper Sarmatian of Serbia" (Laskarev, 1924). The aforementioned testifies to the fact that Professor Laskarev used the term Paratethis for the first time in the meeting in April and hence opened a new chapter in the understanding of paleogeographic relations worldwide and in local domains.

Having realized how important the Serbian Geological Society was for the development of geological sciences in Serbia, Professor Laskarev delivered a significant number of lectures in Society's meetings concerning topics such as Tertiary and Quaternary in the vicinity of Belgrade, tectonics of Bukulja mountain, Miocene vertebrate fossil fauna, Quaternary beds with *Corbicula fluminalis*, which were published in "Comptes rendus des séances de la Société Serbe de géologie" and "Annales Géologiques de la Péninsule Balkanique".

Laskarev contributed with his suggestions and advice to the improvement of the journal "Comptes rendus des séances de la Société Serbe de géologie" and published his works in different languages in order to make them available to a wider geological readership.